

A Comparative Study of Chinese Idiomatic Expressions Containing the Word “不” with Thai Idiomatic Expressions Containing the Word “ไม”

Peerawas Woramonthanakiat

Chinese International Program, School of Humanities, Bangkok University, Thailand

E-mail: peerawas.w@bu.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-0381-4938>

Received 26/10/2025

Revised 08/11/2025

Accepted 10/12/2025

Abstract

Background and Aims: Negation is a universal linguistic mechanism, yet its use in idiomatic expressions often reveals culture-specific conceptualizations. This study aims to compare Chinese idioms containing “不” (bù) and Thai idioms containing “ไม” (mai) by examining their structural functions, semantic prosodies, and cultural meanings. A total of 100 idioms (50 Chinese and 50 Thai) were purposively selected based on explicit criteria, including lexical presence of 不 or ไม, idiomatic fixedness, and identifiable cultural significance.

Methodology: A qualitative analytical approach was employed. The idioms were collected from Chinese and Thai dictionaries, literary sources, and linguistic reference materials. All idioms were analyzed and compared in terms of semantic orientation, structural characteristics, and cultural context. A linguistic-cultural comparison framework was used to identify similarities and differences between idioms containing 不 and ไม, supported by descriptive categorization.

Results: The findings reveal that Chinese idioms containing 不 frequently convey positive meanings, due to the lexicalization of 不 in fixed expressions, whereas Thai idioms containing ไม or their Chinese equivalents tend to express negative or cautionary meanings. (1) idioms in which both languages use explicit negators (不 and ไม), (2) idioms in which Chinese uses 不 while Thai uses other lexical strategies, and (3) idioms in which Thai uses ไม while Chinese uses a non-negating form. Additionally, Chinese idioms containing 不 reflect key cultural values such as diligence, moral conduct, Confucian principles, filial piety, and traditional ways of life.

Conclusion: Although Chinese and Thai idioms containing the negative markers 不 and ไม share certain grammatical similarities, their idiomatic use reflects distinct cultural models and cognitive orientations. The study contributes to cross-linguistic understanding and offers practical insights for teaching Chinese as a foreign language, as well as for comparative linguistic and cultural studies between Chinese and Thai.

Keywords: Comparison of Idioms; Chinese Idioms; Thai Idioms; “不”; “ไม”

การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนที่มีคำว่า “不” กับสำนวนไทย ที่มีคำว่า “ไม่” ปรากฏในสำนวน

พีรวัส วรมนธนาเกียรติ

สาขาภาษาจีนระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: การปฏิเสธเป็นกลไกสากลของภาษา แต่เมื่อนำไปใช้ในสำนวนกลับสะท้อนระบบคิดเฉพาะของแต่ละวัฒนธรรม บทความนี้มุ่งศึกษาสำนวนจีนที่มีคำว่า “不” จำนวน 50 สำนวน และสำนวนไทยที่มีคำว่า “ไม่” จำนวน 50 สำนวน เพื่อเปรียบเทียบการใช้คำปฏิเสธเชิงองค์ประกอบ ความหมายโดยนัย และภาพสะท้อนวัฒนธรรม พร้อมทั้งวิเคราะห์กลไกภาษาศาสตร์ที่ทำให้คำปฏิเสธสามารถสร้างความหมายบวกหรือลบในแต่ละภาษา

ระเบียบวิธีการวิจัย: การวิจัยเป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Content Analysis) ใช้วิธีคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากพจนานุกรมสำนวน มาตรฐานด้านภาษา และแหล่งข้อมูลวรรณกรรม โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือกได้แก่ (1) ต้องมี 不 หรือ ไม่ ปรากฏเป็นส่วนประกอบของสำนวน (2) ต้องมีความหมายตายตัว (fixed expression) และ (3) ต้องสะท้อนค่านิยม วัฒนธรรม หรือทัศนคติของสังคมอย่างชัดเจน ข้อมูลทั้งหมดผ่านการเข้ารหัสหมวดความหมาย (บวก-ลบ-กลาง) และจำแนกประเภทความคู่เทียบ (equivalence types) พร้อมวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบด้านโครงสร้าง ความหมาย และวัฒนธรรม

ผลการวิจัย: ผลการศึกษาพบว่า 1) จากสำนวนจีน 50 สำนวน พบว่า 36% อยู่ในความหมายเชิงบวก แม้มีคำปฏิเสธ “不” ซึ่งเกิดจากการที่ 不 ในสำนวนจำนวนมากถูกแปรสภาพเป็นหน่วยคำเชิงความหมายตายตัว (lexicalized) ขณะที่สำนวนไทยที่มี “ไม่” ในกลุ่มตัวอย่าง 50 สำนวน มีสัดส่วนความหมายบวกเพียง 12% และส่วนใหญ่ (68%) มีความหมายเชิงลบหรือเตือนสติ แสดงให้เห็นความต่างด้านแนวโน้มค่าประเมินทางภาษา (semantic prosody) ระหว่างสองภาษา 2) สำนวนจีนที่มีคำว่า “不” และสำนวนไทยที่มีคำว่า “ไม่” ที่มีความหมายเหมือนกันสามารถจำแนกได้ 3 ประเภท ได้แก่ (1) สำนวนที่ทั้งสองภาษามีคำว่า “不” และ “ไม่” เหมือนกัน (2) การเปรียบเทียบสำนวนที่มีความหมายใกล้เคียงกันพบว่ามี 3 รูปแบบ ได้แก่ (ก) ทั้งสองภาษาใช้คำปฏิเสธเหมือนกัน 22% (ข) จีนใช้ 不 แต่ไทยใช้คำอื่น 46% และ (ค) ไทยใช้ ไม่ แต่จีนไม่ใช้ 不 32% 3) สำนวนจีนที่มี 不 สะท้อนค่านิยมด้านความเพียรพยายาม ความกตัญญู แนวคิดขงจื้อ ศีลธรรม และวิถีชีวิตดั้งเดิม ส่วนสำนวนไทยสะท้อนแนวคิดด้านความรอบคอบ การมองโลกตามจริง การหลีกเลี่ยงสิ่งไม่ดี และคำนึงผลลัพธ์ทางสังคม ซึ่งเป็นลักษณะวัฒนธรรมในบริบทไทย

สรุปผล: ผลการวิจัยยืนยันว่าคำปฏิเสธ “不” และ “ไม่” แม้มีบทบาททางไวยากรณ์ใกล้เคียงกัน แต่เมื่อปรากฏในสำนวนกลับสร้างคุณค่าความหมายและสะท้อนโลกทัศน์ที่แตกต่างกัน การศึกษาครั้งนี้ช่วยเพิ่มความเข้าใจด้านภาษาศาสตร์เชิงวัฒนธรรม และเป็นประโยชน์ต่อการสอนภาษาจีน การแปล และการวิจัยเชิงเปรียบเทียบไทย-จีน

คำสำคัญ: การเปรียบเทียบสำนวน; สำนวนจีน; สำนวนไทย; 不; ไม่

บทนำ

ภาษาที่ผู้คนใช้ในการสื่อสารทั่วไปมักเป็นภาษาที่สื่อความหมายโดยตรง แต่ยังมีระดับภาษาที่มีความลึกซึ้งมากกว่า คือภาษาที่แฝงความหมายโดยนัย ใช้ถ้อยคำเชิงเปรียบเทียบ และต้องอาศัยความรู้พื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้พูด-ผู้ฟังในการตีความ ภาษาประเภทนี้เรียกว่า “สำนวน” ซึ่งทำหน้าที่ทั้งสื่อสารและถ่ายทอดค่านิยม ประสพการณ์ และโลกทัศน์ของชุมชนภาษาอย่างลุ่มลึก (Methithanon, 2005) สำนวนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของมรดกวัฒนธรรมและสะท้อนโครงสร้างความคิดของผู้ใช้ภาษาแต่ละกลุ่มอย่างชัดเจน

ในภาษาจีน สำนวนมีหลายประเภท เช่น 成语 (เฉิงอวี่) ซึ่งมักเป็นสำนวนสี่พยางค์ที่มีโครงสร้างตายตัว และมีที่มาจากวรรณกรรม, 俗语 (สืออวี่) ซึ่งเป็นถ้อยคำในชีวิตประจำวัน และ 谚语 (เยียนอวี่) ซึ่งเป็นสุภาษิตหรือคำพังเพย ทั้งหมดล้วนได้รับการยอมรับว่าเป็น “活化石” หรือ “ซากดึกดำบรรพ์ทางวัฒนธรรม” (LiuYang, 2015, p.255) เพราะสะท้อนแนวคิด คีลธรรม ค่านิยม และประสพการณ์ทางประวัติศาสตร์ของสังคมจีนอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะสำนวนที่มีคำว่า “不” (bù) ซึ่งแม้เป็นคำปฏิเสธพื้นฐานในภาษาจีน แต่เมื่อปรากฏในสำนวนหลายบทกลับมีความหมายที่ไม่ใช่ “ปฏิเสธ” ในเชิงไวยากรณ์ตามปกติ บางกรณีกลายเป็น “คำที่ถูกทำให้กลายเป็นศัพท์” (lexicalized) และสร้างความหมายเชิงบวก เช่น ความเพียร ความมุ่งมั่น หรือคุณธรรม เช่น 不到黄河心不死 และ 不耻下问 ความซบซ้นของ 不 ในบริบทสำนวนนี้จึงเป็นประเด็นทางภาษาศาสตร์ที่ควรศึกษาอย่างเป็นระบบ

ในประเทศไทย สำนวนไทยก็มีบทบาทคล้ายคลึงกันในการสะท้อนค่านิยมและวิถีชีวิตของสังคมไทย แต่มีโครงสร้างทางภาษาแตกต่างจากจีน สำนวนไทยอาจเป็นคำพังเพย สุภาษิต หรือสำนวนที่สร้างภาพเปรียบเทียบโดยใช้สัญลักษณ์หรือเหตุการณ์ในวัฒนธรรมไทย แม้หลายสำนวนมีความหมายเทียบเคียงกับสำนวนจีน เช่น “หัวมังกุท้ายมังกร” กับ “不伦不类” ที่หมายถึง “ไม่เข้ากัน” หรือ “สับสนกว่าไม่เท่าตาเห็น” กับ “百闻不如一见” แต่พบความแตกต่างเชิงโครงสร้างอย่างสำคัญ คือสำนวนไทยบางสำนวนไม่มีคำว่า “ไม่” ปรากฏ ขณะที่จีนใช้ “不” เป็นองค์ประกอบอย่างเด่นชัด ซึ่งสะท้อนแนวคิดการสร้างความหมายผ่าน “การปฏิเสธเชิงโครงสร้าง” ที่ไม่เหมือนกัน

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า แม้จะมีงานศึกษาสำนวนไทย-จีนจำนวนหนึ่ง แต่ ยังไม่มีงานวิจัยที่เปรียบเทียบสำนวนสองภาษาตาม “บทบาทของคำปฏิเสธ” อย่างเป็นระบบ ทั้งด้าน โครงสร้างทางไวยากรณ์ของ 不 และ ไม่ semantic prosody หรือ “น้ำเสียงเชิงความหมาย” (บวก-ลบ-กลาง) ความหมายทางวัฒนธรรมที่สำนวนสะท้อน โดยเฉพาะประเด็นว่าเหตุใดคำปฏิเสธอย่าง 不 ซึ่งตามปกติใช้ปฏิเสธกริยาหรือคุณศัพท์ จึงกลับไปปรากฏในสำนวนที่สื่อความหมายเชิงบวกได้ และเหตุใดสำนวนไทยจึงมักใช้การเปรียบเทียบเชิงภาพมากกว่าการใช้คำปฏิเสธ นี่คือ ช่องว่างองค์ความรู้ (research gap) ที่งานวิจัยนี้ต้องการเติมเต็ม

การศึกษาสำนวนที่มีคำว่า “不” ในภาษาจีนควบคู่กับสำนวนไทยที่ใช้ “ไม่” หรือสื่อความหมายปฏิเสธในลักษณะอื่น จึงมีความสำคัญในการทำความเข้าใจระบบคิด ความเชื่อ และมิติทางวัฒนธรรมของทั้งสองสังคม

รวมทั้งช่วยให้ผู้เรียนภาษาจีนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนภาษาจีน การแปล และงานวิจัยด้านภาษาศาสตร์เชิงเปรียบเทียบไทย-จีนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำของสำนวนจีนที่มีคำว่า “不” กับสำนวนไทยที่มีคำว่า “ไม่” ที่มีความหมายเหมือนกัน
2. เพื่อศึกษาภาพสะท้อนวัฒนธรรมจีนจากสำนวนจีนที่มีคำว่า “不” ปรากฏในสำนวน ในด้านแนวคิด ค่านิยมของชาวจีน

การทบทวนวรรณกรรม

1. ความหมายและที่มาของ “สำนวน” ในภาษาจีนและภาษาไทย

1.1 คำว่า “สำนวนไทย” หมายถึงถ้อยคำหรือวลีที่มนุษย์ใช้สื่อสาร ซึ่งแบ่งออกเป็นสองลักษณะ คือการสื่อสารแบบตรงไปตรงมา และการใช้ถ้อยคำเชิงเปรียบเทียบเพื่อสื่อความหมายแฝง (Kanchananakphan, 1998) ภาษาสำนวนจึงเป็นภาษาที่ต้องอาศัยบริบท ภูมิปัญญา และประสบการณ์ทางสังคมของผู้พูด-ผู้ฟังในการตีความ

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายคำว่า “สำนวน” ว่า “โวหาร” คือถ้อยคำที่เรียบเรียงขึ้นอย่างมีแบบแผน แม้ไม่ตรงตามหลักไวยากรณ์ แต่เป็นที่ยอมรับในสังคมภาษา ขณะที่ “สุภาษิต” และ “คำพังเพย” ถือเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสำนวน โดยสุภาษิตเน้นการสั่งสอน จรรโลงคติ และคำพังเพยเน้นการเตือนใจหรือสื่อความหมายเชิงวิพากษ์ เช่น “ฝนทั่งให้เป็นเข็ม” และ “กงเกวียนกำเกวียน” (Khleuapphanitchakun, 2010)

ดังนั้น “สำนวน” จึงเป็นหน่วยทางภาษาแบบกึ่งตายตัว (semi-fixed expression) ที่แฝงความหมายเชิงเปรียบเทียบ มีรูปแบบที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้โดยพลการ และเป็นภาพสะท้อนโลกทัศน์ วัฒนธรรม และประสบการณ์ของสังคมไทย

1.2 ที่มาของ “สำนวน” ในภาษาไทย

สำนวนไทยมีแหล่งกำเนิดหลากหลาย เช่น 1) ธรรมชาติ เช่น “คลื่นกระทบฝั่ง” 2) ประวัติศาสตร์ เช่น “ชักน้ำเข้าลึกชักศึกเข้าบ้าน” 3) จารีตประเพณี เช่น “มาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ” 4) ศาสนา เช่น “พาดเคราะห์” 5) วิถีชีวิต เช่น “ไถ่โรงบ่อน” หรือ “จนแถม” ที่เข้าใจง่ายแต่แฝงความหมายลึกซึ้ง เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดกันมาในแต่ละยุคสมัย

1.3 ประเภทของสำนวนจีนและความหมายของสำนวนสุภาษิตจีน

สำนวนจีนมีหลายประเภท ซึ่งมีขอบเขตชัดเจนกว่าสำนวนไทย ได้แก่ 1) สำนวนสี่พยางค์ มีโครงสร้างตายตัว มีที่มาจากวรรณกรรมและเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ เช่น 不耻下问, 画蛇添足 2) 俗语 (ส่ว่ว) เป็นคำพูดทั่วไปหรือสำนวนในชีวิตประจำวัน เช่น 心急吃不了热豆腐 3) 谚语 (เยี่ยนอวี่) สุภาษิต-คำพังเพย เช่น 百闻不如一见

สำนวนจีนกว่า 18,000 รายการ (中国成语大辞典, 2007) ถือเป็น “活化石” หรือ โบราณวัตถุที่มีชีวิต เพราะสะท้อนระบบค่านิยม ความคิดทางสังคม และวิถีวัฒนธรรมของจีนอย่างลึกซึ้ง (LiuYang, 2015)

1.4 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของสำนวนจีน

สำนวนจีนจำนวนมากเกิดจากแหล่งที่มาต่อไปนี้ (Wongchukhruea, 2010 ได้แก่

1. ตำนานและนิทาน เช่น 刻舟求剑
2. เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เช่น 卧薪尝胆
3. วรรณกรรม เช่น 一鼓作气
4. คำบอกเล่า/สืบทอด (มุขปาฐะ) เช่น 僧多粥少

การตีความสำนวนจีนจึงต้องอาศัยความรู้ทั้งด้านภาษา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ควบคู่กันอย่างไม่หลีกเลี่ยงไม่ได้

2. ความหมายของคำว่า “不” และ “ไม่” ในเชิงไวยากรณ์และอรรถศาสตร์

2.1 ความหมายและบทบาทของคำว่า “不” ในภาษาจีน

พจนานุกรมจีน-ไทย (Iamworamet, 2003) ระบุว่า “不” เป็นคำวิเศษณ์ที่ใช้ปฏิเสธคำกริยาและคำคุณศัพท์ เช่น 不去 (ไม่ไป) 不对 (ไม่ถูกต้อง)

XiaoAnda (2004) ชี้ว่า 不 ใช้แสดงการ “ปฏิเสธสถานะที่ต่อเนื่องหรือเจตจำนง” ส่วน 没 (méi) ใช้ปฏิเสธ “การกระทำที่เกิดขึ้นแล้วหรือความมีอยู่จริง” เช่น 没去 = ไม่ได้ไป (เหตุการณ์) 不去 = ไม่ยอมไป (ความตั้งใจ)

ในบริบทของ “สำนวน” ไม่ใช่ทุกกรณีที่ 不 ทำหน้าที่ปฏิเสธตามไวยากรณ์ปกติ เพราะในหลายสำนวน 不 ถูก “lexicalized” กลายเป็นส่วนหนึ่งของคำที่มีความหมายใหม่ เช่น 不耻下问 = ความงามของการถ่อมตน 不畏强御 = ความกล้าหาญ

กรณีเหล่านี้ ความหมายเชิงบวกไม่ได้เกิดจาก 不 แต่เกิดจากกรอบวัฒนธรรมที่ทำให้โครงสร้างปฏิเสธสื่อคุณธรรมเชิงบวก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด semantic prosody (Sinclair, 2004)

2.2 ความหมายของคำว่า “ไม่” ในภาษาไทย

คำว่า “ไม่” เป็นคำกริยาวิเศษณ์ที่ใช้ปฏิเสธการกระทำหรือสถานะ เช่น “ไม่เห็น,” “ไม่ดี” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) พจนานุกรมไทย-จีน (XiaoxiaoYun, 2001) ระบุว่าสำนวนไทยที่ใช้ “ไม่” มีทั้งความหมายเชิงบวกและลบ เช่น “ไม่ขาดไม่เกิน” = พอดี “ไม่เอาถ่าน” = เชิงลบ

สำนวนไทยใช้ “ไม่” น้อยกว่าสำนวนจีนใช้ 不 ผู้วิจัยจึงต้องวิเคราะห์โครงสร้างการปฏิเสธในไทยที่ “ไม่” มี ไม่ แต่มีความหมายปฏิเสธ” เช่น “หวัมังกุทัยมังกร” “น้ำขุนอยู่ในน้ำใสอยู่นอก”

กรอบแนวคิดวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ (Contrastive Linguistics) และ แนวคิด ภาษาศาสตร์เชิงวัฒนธรรม (Cultural Linguistics) ซึ่งมุ่งทำความเข้าใจความเหมือน-ความต่างของการใช้คำ ปฏิเสธในสำนวนจีนที่มีคำว่า “不” และสำนวนไทยที่มีคำว่า “ไม่” ผ่านมุมมองทางโครงสร้างภาษา ความหมาย และค่านิยมทางวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาทั้งสองประเทศ

1. ฐานทฤษฎีหลักที่ใช้ในกรอบแนวคิด กรอบแนวคิดนี้อาศัยทฤษฎีดังต่อไปนี้เป็นฐานในการวิเคราะห์ ได้แก่

1.1 ทฤษฎีการปฏิเสธ (Negation Theory) อธิบายบทบาททางไวยากรณ์ของคำปฏิเสธในสองภาษา โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่าง

不: ปฏิเสธสถานะ/เจตจำนง (state, volition)

没: ปฏิเสธเหตุการณ์ (event negation)

2. ทฤษฎี Semantic Prosody และ Lexicalization ใช้เพื่อวิเคราะห์ว่าในสำนวนจีนคำว่า 不 ไม่ได้ทำหน้าที่ปฏิเสธตามตัวอักษรเสมอไป แต่ “กลายเป็นส่วนหนึ่งของความหมายใหม่” เช่น 不耻下问, 不畏强御

3. Cultural Semantics และ Cultural Conceptualization อธิบายว่าการเลือกใช้คำปฏิเสธในสำนวน สะท้อน เช่น โลกทัศน์ ค่านิยม อุดมการณ์ทางสังคม ของผู้ใช้ภาษา เช่น แนวคิดขงจื้อ ความมานะพยายาม ความกตัญญู หรือจริยธรรมในบริบทไทย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งวิเคราะห์และเปรียบเทียบสำนวนจีนที่มีคำว่า “不” กับสำนวนไทยที่มีคำว่า “ไม่” เพื่อศึกษากลไกทางภาษา ความหมาย และการสะท้อนค่านิยมทางวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาทั้งสองประเทศ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประชากร

ประชากรในการวิจัยประกอบด้วยสำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำปฏิเสธ “不” และ “ไม่” ปรากฏในสำนวน ซึ่งมาจากเอกสารภาษาศาสตร์ พจนานุกรมสำนวน วรรณกรรม และงานวิจัยทางภาษา-วัฒนธรรม ทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์และดิจิทัล

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้มาจากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะสำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำว่า “不” และ “ไม่” ปรากฏอยู่ในสำนวน และมีความหมายเชิงวัฒนธรรมอย่างชัดเจน รวมทั้งสิ้นจำนวน 100 สำนวน (แบ่งเป็นสำนวนจีน 50 สำนวน และสำนวนไทย 50 สำนวน)

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

การวิจัยดำเนินตั้งแต่เดือนมกราคม-มิถุนายน 2568 รวม 6 เดือน ครอบคลุมขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล การเข้ารหัสข้อมูล การวิเคราะห์ และตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิจีน-ไทย 3 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. แบบบันทึกข้อมูลสำนวน (Idiom Data Record Form) สำหรับรวบรวมข้อมูลสำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำว่า “不” และ “ไม่”

2. พจนานุกรมและเอกสารอ้างอิงทางภาษา เช่น พจนานุกรมจีน-ไทย, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, พจนานุกรมสำนวนจีน (中国成语大辞典, 2007) และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. แบบวิเคราะห์องค์ประกอบสำนวน (Idiom Analysis Form) สำหรับวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง ความหมาย และนัยทางวัฒนธรรมของแต่ละสำนวน

4. คู่มือเข้ารหัสข้อมูล (Coding Manual) กำหนดเกณฑ์วิเคราะห์ “บวก-ลบ-กลาง” กำหนดประเภทสำนวน 3 กลุ่ม มีตัวอย่าง borderline case เพื่อความสม่ำเสมอ

การดำเนินการวิจัย

ขั้นที่ 1 รวบรวมข้อมูลเอกสาร ค้นหาและคัดเลือกสำนวนจากพจนานุกรม ตำรา วรรณกรรม และฐานข้อมูลภาษาจีน-ไทย

ขั้นที่ 2 การเข้ารหัสข้อมูล (Coding Process) ดำเนินการดังนี้ 1)รหัสโครงสร้างคำปฏิเสธ (ตำแหน่ง/บทบาทไวยากรณ์) 2)รหัสประเภทสำนวน (成语 / 俗语 / 谚语) 3)รหัส semantic prosody (บวก-ลบ-กลาง) 4)รหัสมิติวัฒนธรรม (เพียร/ศีลธรรม/กตัญญู/วิถีชีวิต ฯลฯ) ผู้รหัส 2 คน (independent coders) ทำการเข้ารหัสแยกกัน

ขั้นที่ 3 ตรวจสอบความเชื่อมั่นระหว่างผู้รหัส ใช้สถิติ Cohen's Kappa (K) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้อง โดยตั้งเกณฑ์ ≥ 0.80 เป็นระดับที่ยอมรับได้ในงานคุณภาพ

ขั้นที่ 4 การจำแนกประเภท จัดแบ่งสำนวนเป็น 3 ประเภทหลัก 1)ทั้งจีน-ไทยมีคำปฏิเสธเหมือนกัน 2)จีนใช้ 不 แต่ไทยไม่ใช้ “ไม่” 3)ไทยใช้ “ไม่” แต่จีนไม่ใช้ 不

ขั้นที่ 5 วิเคราะห์เชิงภาษาศาสตร์-วัฒนธรรม ใช้กรอบวิเคราะห์ 3 มิติ 1)โครงสร้างทางภาษา (Linguistic Structure) 2)ความหมายโดยนัย (Semantic Meaning) 3)การสะท้อนวัฒนธรรม (Cultural Reflection)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมสำนวนจากพจนานุกรมและแหล่งอ้างอิงทางภาษาในรูปแบบสิ่งพิมพ์และดิจิทัล พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลสำนวนที่เลือกไว้ในแบบบันทึกข้อมูลสำนวนตามหมวดหมู่ที่กำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่ออธิบายโครงสร้าง ความหมาย และค่านิยมที่สะท้อนจากสำนวน

2) การวิเคราะห์เปรียบเทียบเชิงพรรณนา (Descriptive Comparison) เพื่อเปรียบเทียบความเหมือน-ความต่างด้าน โครงสร้างคำปฏิเสธ semantic prosody มิติวัฒนธรรม

3) การตีความเชิงวัฒนธรรม (Cultural Interpretation) เพื่อสังเคราะห์ค่านิยมและโลกทัศน์จีน-ไทยจากสำนวนทั้งหมด

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ และสามารถสรุปผลได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำของสำนวนจีนที่มีคำว่า “不” กับสำนวนไทยที่มีคำว่า “ไม่” ที่มีความหมายเหมือนกัน ผลการวิจัยพบว่า สำนวนจีนที่มีคำว่า “不” และสำนวนไทยที่มีคำว่า “ไม่” สามารถเปรียบเทียบได้ทั้งในแง่ของ ความหมายเชิงบวกและเชิงลบ โดยพบว่า

1. สำนวนจีนที่มีคำว่า “不” ปรากฏในสำนวนที่มีความหมายเชิงบวก เช่น

不到黄河心不死 (ไปไม่ถึงแม่น้ำฮวงโหไม่ยอมหยุด) แสดงถึงความพยายามไม่ยอมแพ้

不耻下问 (มิได้อายที่จะถามผู้อื่น) แสดงถึงความถ่อมตนและใฝ่รู้

不畏强御 (ไม่เกรงกลัวผู้มีอำนาจ) แสดงถึงความเที่ยงธรรมและกล้าหาญ

吃着不尽 (กินใช้ไม่หมด) แสดงถึงความมั่งคั่งและมีอันจะกิน

2. ส่วนสำนวนที่มี “不” และ “ไม่” ซึ่งมีความหมาย ในเชิงลบ มักสื่อถึงการดักเตือนหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น

水火不相容 ⇔ ศรศิลป์ไม่กินกัน (ไม่ปรองดองกัน)

一毛不拔 ⇔ ขี้ไม่ให้หมากิน (ตระหนี่)

不管三七二十一 ⇔ ไม่ฟังอิริยาไรรวม (ไม่ฟังเหตุผล)

3. จากการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างและความหมาย สำนวนทั้งสองภาษา มีความสอดคล้องกันอยู่ใน สามลักษณะสำคัญ ได้แก่

- สำนวนที่ใช้คำปฏิเสธเหมือนกันและสื่อความหมายตรงกัน เช่น **百闻不如一见** ⇔ สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น

- สำนวนจีนมีคำว่า “不” แต่สำนวนไทยใช้คำอื่นแทน เช่น **不伦不类** ⇔ หัวมังกุท้ายมังกร

- สำนวนไทยมีคำว่า “ไม่” แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น เช่น **不期而至** ⇔ 突如其来

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาภาพสะท้อนวัฒนธรรมจีนจากสำนวนจีนที่มีคำว่า “不” ปรากฏในสำนวน ในด้านแนวคิดค่านิยมของชาวจีน ผลการศึกษาพบว่า สำนวนจีนที่มีคำว่า “不” สะท้อน ค่านิยมและแนวคิดวัฒนธรรมจีน ได้อย่างเด่นชัดใน 5 ด้าน ดังนี้

1. แนวคิดค่านิยมความขยันหมั่นเพียรและความพยายาม เช่น **不辞劳苦** (ไม่กลัวเหน็ดเหนื่อย) และ **不敢后人** (ไม่ยอมล้าหลังผู้อื่น) แสดงถึงจิตวิญญาณแห่งการพึ่งพาตนเองและความเพียรอันเป็นคุณธรรมของชาวจีน

2. แนวคิดด้านศีลธรรมและความเที่ยงธรรม เช่น **不畏强御** (ไม่เกรงกลัวอำนาจ), **不偏不倚** (ไม่เอนเอียง) สะท้อนถึงความกล้าหาญและความยุติธรรมในการดำเนินชีวิต

3. แนวคิดเชิงจิตด้านการศึกษาและการครองตนในสังคม เช่น **不耻下问** (ไม่อายที่จะถามผู้รู้), **学而不厌** (เรียนโดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย), **己所不欲, 勿施于人** (สิ่งที่ตนไม่ชอบอย่าทำกับผู้อื่น) สะท้อนถึงหลักจริยธรรมและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

4. แนวคิดเรื่องความกตัญญูและการเคารพผู้อาวุโส เช่น **不听老人言, 吃亏在眼前** (ไม่ฟังผู้ใหญ่จะได้รับความเสียหาย) เป็นการย้ำคุณค่าของการเคารพและเชื่อฟังผู้อาวุโส

5. แนวคิดด้านวิถีชีวิตและคติเตือนใจของชาวจีน เช่น **吃着不尽** (มีอันจะกิน), **长生不老** (อายุยืนยาว), **百闻不如一见** (สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น) แสดงถึงการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ใฝ่รู้ และรักษาสุขภาพเพื่อชีวิตที่ยั่งยืน

อภิปรายผล

จากการรวบรวมสำนวนจีนที่มีคำว่า “不” และสำนวนไทยที่มีคำว่า “ไม่” ที่มีความหมายเหมือนกัน จำนวน 110 สำนวน จากเอกสาร งานวิจัย หนังสือคู่มือสุภาษิตจีน และพจนานุกรมไทย-จีน จีน-ไทย เมื่อนำมาวิเคราะห์แล้ว พบประเด็นการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำของสำนวนจีนที่มีคำว่า “不” กับสำนวนไทยที่มีคำว่า “ไม่” ที่มีความหมายเหมือนกัน

1.1 สำนวนจีนที่มี “不” และแสดงความหมายเชิงบวก

ผลการศึกษาพบว่า สำนวนจีนที่มี “不” จำนวนหนึ่งใช้รูปปฏิเสธเพื่อสร้างความหมายบวก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ LiuYang (2015) ที่อธิบายว่าสำนวนที่มี “不” มักสะท้อนความมุ่งมั่นและคุณธรรมแบบจีนดั้งเดิม ตัวอย่างเช่น

不到黄河心不死 (ไม่ยอมหยุดก่อนถึงฮวงโห) → ความพยายามไม่ยอมแพ้

不耻下问 (ไม่อายถามผู้อื่น) → ความถ่อมตนและใฝ่รู้

不畏强御 (ไม่เกรงผู้มีอำนาจ) → ความกล้าหาญและยุติธรรม

吃着不尽 (กินใช้ไม่หมด) → ความมั่งคั่ง

รูปแบบนี้ยืนยันว่าความหมายบวกเกิดจากภาพพจน์ของ “สำนวนทั้งชุด” ไม่ใช่คำปฏิเสธเพียงคำเดียว (XiaoAnda, 2004)

1.2 สำนวนที่มีความหมายเชิงลบ

สำนวนจีน-ไทยที่ใช้ “不 / ไม่” และมีความหมายตรงกันโดยมากเป็นสำนวนเชิงเตือนใจหรือตำหนิพฤติกรรม เช่น

水火不相容 ⇔ ครรศิลป์ไม่กินกัน (ไม่ถูกกัน)

一毛不拔 ⇔ ขี้ไม่ให้หมากิน (ตระหนี่)

不管三七二十一 ⇔ ไม่ฟังอิร่าคำอิรม (ไม่ฟังเหตุผล)

สอดคล้องกับแนวคิดด้าน semantic prosody ที่ว่า รูปปฏิเสธมีแนวโน้มสัมพันธ์กับความหมายเชิงประเมินค่า (positive/negative valuation) (Metithanon, 2005)

1.3 ความสอดคล้องของสำนวนจีน-ไทย 3 ประเภท

จากการเปรียบเทียบ พบว่าโครงสร้างและความหมายจำแนกได้ 3 กลุ่ม (ตามกรอบแนวคิดของงานวิจัย)

ได้แก่ (1) สำนวนที่ทั้งสองภาษามีคำปฏิเสธเหมือนกัน 百闻不如一见 ⇔ สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น

ตรงกับประเภท “equivalent idioms” (Wongchukhruea, 2010) (2) สำนวนจีนมี “不” แต่ไทยใช้คำอื่นแทน

不伦不类 ⇔ หัวมังกุท้ายมังกร สะท้อนว่าภาษาไทยใช้ภาพพจน์ต่างกัน แม้สื่อผลลัพธ์ความหมาย

เหมือนกัน (3) สำนวนไทยมี “ไม่” แต่จีนไม่ใช่ “不” ไม่มีขี้นไม่มีขลุ่ย ⇔ 突如其来 แสดงว่าความหมายเทียบเคียงได้ แม้โครงสร้างต่างกันโดยสิ้นเชิง

ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด Contrastive Linguistics ที่ว่า “ความเทียบเท่าทางความหมายอาจเกิดขึ้นได้แม้รูปไวยากรณ์ต่างกัน”

วัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาภาพสะท้อนวัฒนธรรมจีนจากสำนวนจีนที่มีคำว่า “不” ปรากฏในสำนวนการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) พบว่า สำนวนจีนที่มีคำว่า “不” สะท้อนค่านิยมหลักทางวัฒนธรรม 5 ด้าน ดังนี้

2.1 ค่านิยมความขยันหมั่นเพียร สำนวนที่มี “不” หลายสำนวนสะท้อนจิตวิญญาณแห่งความเพียร เช่น

不辞劳苦 (ไม่กลัวลำบาก)

不敢后人 (ไม่ยอมล้าหลังผู้อื่น)

ตรงกับค่านิยมด้าน “勤劳” ในวัฒนธรรมจีน (LiuYang, 2015)

2.2 ค่านิยมด้านศีลธรรมและความยุติธรรม เช่น

不畏强御 (ไม่เกรงผู้มีอำนาจ)

不偏不倚 (ไม่ลำเอียง)

สอดคล้องกับอุดมการณ์ด้าน “正义” และ “公正” ที่กล่าวไว้ในจีนคลาสสิก (Wongchukhruea, 2010)

2.3 แนวคิดเชิงจิตด้านการศึกษาและการครองตน เช่น

不耻下问 (ไม่อายถาม)

学而不厌 (เรียนไม่รู้จักเหนื่อย)

己所不欲，勿施于人 (สิ่งที่ตนไม่ต้องการ อย่าทำแก่ผู้อื่น)

ตรงกับลัทธิขงจื๊อที่เน้นคุณธรรมส่วนบุคคลและความสัมพันธ์ในสังคม (Iamworamet, 2003)

2.4 แนวคิดความกตัญญูและการเคารพผู้ใหญ่ เช่น

不听老人言，吃亏在眼前 (ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่จะเสียหาย)

สะท้อนค่านิยม 孝 (ความกตัญญู) ซึ่งเป็นรากฐานวัฒนธรรมจีน

2.5 วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และคติเตือนใจเช่น

吃着不尽 (มีอันจะกิน)

长生不老 (อายุยืน)

百闻不如一见 (สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น)

สอดคล้องกับค่านิยมด้านความพอเพียง การเรียนรู้ และการให้คุณค่าประสบการณ์จริง

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า สำนวนจีนที่มีคำว่า “不” เป็นสื่อทางภาษาและวัฒนธรรมที่สะท้อนแนวคิดสำคัญของสังคมจีน ทั้งในด้านความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู การศึกษา และความเป็นระเบียบวินัย ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมไทยในหลายด้าน โดยเฉพาะแนวคิดการเคารพผู้ใหญ่และการใช้สำนวนเพื่อเตือนสติในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนทั้งสองภาษาจึงช่วยให้เข้าใจมิติทางวัฒนธรรมของจีนและไทยได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 นักวิชาการด้านภาษาศาสตร์และวัฒนธรรม ควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง “ภาษา-วัฒนธรรม” (Language-Culture Relation) โดยเฉพาะการใช้ถ้อยคำปฏิเสธ เช่น “不” และ “ไม่” ที่มีนัยทางค่านิยมและจิตสำนึกทางสังคม เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านภาษาศาสตร์เชิงวัฒนธรรมให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

1.2 ครูผู้สอนภาษาจีนและภาษาไทย สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนด้านสำนวนและสุภาษิต โดยเน้นการเปรียบเทียบความหมาย การตีความ และค่านิยมที่แฝงอยู่ เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงวัฒนธรรม (Intercultural Communication Competence) ของผู้เรียน

1.3 สถาบันการศึกษา ควรบูรณาการเนื้อหาสำนวนจีน-ไทยในรายวิชาภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ หรือภาษาจีนเพื่อวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจความแตกต่างและความคล้ายคลึงทางวัฒนธรรมระหว่างสองชาติ และเกิดทัศนคติที่ดีต่อความหลากหลายทางภาษา

1.4 หน่วยงานด้านการต่างประเทศและวัฒนธรรม เช่น สถาบันขงจื๊อ หรือศูนย์วัฒนธรรมไทย-จีน ควรนำข้อมูลจากผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการผลิตสื่อเผยแพร่ เช่น หนังสือ สื่อออนไลน์ หรือหลักสูตรอบรม เพื่อเชื่อมโยงวัฒนธรรมจีน-ไทยผ่านสำนวนที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายการศึกษาไปยัง สำนวนที่มีคำเชื่อมทางวัฒนธรรมอื่น เช่น “心” (ใจ) หรือ “口” (ปาก) ในภาษาจีน และ “ใจ” หรือ “ปาก” ในภาษาไทย เพื่อวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบถึงแนวคิดและค่านิยมทางจิตใจของคนจีนและคนไทยอย่างลึกซึ้ง

2.2 ควรมีการวิจัย เชิงปริมาณและเชิงสังคมวัฒนธรรม โดยสำรวจการรับรู้และการใช้สำนวนของคนรุ่นใหม่ในทั้งสองประเทศ เพื่อดูแนวโน้มของการคงอยู่หรือการเปลี่ยนแปลงของสำนวนในบริบทสังคมร่วมสมัย

2.3 ควรศึกษาการแปลสำนวนจีน-ไทยในบริบทของ สื่อร่วมสมัย เช่น ภาพยนตร์ วรรณกรรม หรือสื่อออนไลน์ เพื่อวิเคราะห์การตีความสำนวนและการถ่ายทอดวัฒนธรรมในยุคดิจิทัล

2.4 ควรมีการพัฒนา คลังข้อมูลสำนวนจีน-ไทยสองภาษา (Bilingual Idiom Corpus) เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการวิจัยทางภาษาศาสตร์ การสอนภาษา และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

Kanchanaphan, S. (1998). *Thai Proverbs*. Bangkok: S. ASIA PRESS (1989) CO., LTD.

Khleuapphanitchakun, K. (2010). *Thai Proverbs Dictionary*. Bangkok: Aksornwatthana Publishing House.

Lamworamet, T. (2003). *Modern Chinese-Thai Dictionary 现代汉泰词典*. Bangkok: Aksornpit-taya Publisher.

Liu, Yang. (2015). *A Multidimensional Study on Chinese Idioms Containing with “不” 汉语带“不”成语的多维考察*. Wuhan, China: Huazhong Normal University Publishing House.

Liu, Yuehua. (2001). *Modern Mandarin Chinese Grammar 实用现代汉语语法*. Beijing, China: The Commercial Press.

Methithanon, D. (2005). *The Origin of Thai Idioms*. Bangkok: June Publishing Company Limited.

Shen, Ding. (1981). *Guxiang Practical Idiom Dictionary 故乡实用成语辞典*. Taipei, Taiwan: National Central Library Press.

Wongchukhruea, D. (2010). *Chinese Idiom Story 成语故事*. Bangkok: Baan Phra Arthit Publisher.

Xiao, Anda. (2004). *Modern Mandarin Chinese Grammar 现代汉语语法*. Bangkok: Tathata Publication Company Limited (Thritsadi Publisher).

Xiaoxiao, Yun. (2001). *Thai-Chinese Dictionary 泰汉词典*. Beijing, China: The Commercial Press.